Iranian Scientific Association of Public Administration

Governance and Development Journal

Online ISSN: 2783-3461

Homepage: www.jipaa.ir

University of Sistan and Baluchestan

An Assessment of the Status of Humanities in National Policy Documents and an Analysis of the Ministry of Science, Research and Technology's Efforts to Enhance It

Mehdi Pakzad Bonab[1]

[1.] Corresponding author, Assistant Professor in Science and Technology Policy, NRISP, Tehran, Iran. E-mail: pakzad@nrisp.ac.ir

Abstract:

Objective: Divergent perspectives on the humanities result in markedly different expectations regarding the role and contribution of this field. When the humanities are regarded as a purely scientific discipline, they are expected to play a significant part in advancing the commercial and economic effectiveness of society. Conversely, when viewed through a deeper and more comprehensive lens, the humanities are primarily valued for their formative and guiding influence on intellectual and ethical development.

According to national strategic documents particularly the Seventh Development Plan the Ministry of Science, Research, and Technology (MSRT) is expected to undertake a range of initiatives to elevate the status of the humanities within Iran's academic system. Consequently, there is a need to evaluate the ministry's performance with respect to research dimensions and policy alignment.

Methods: This study adopts a documentary analysis and content review approach to examine relevant indicators assessing the extent to which MSRT's actions

Article type: Research

Cite this article: M. Pakzad Bonab (2026). An Assessment of the Status of Humanities in National Policy Documents and an Analysis of the Ministry of Science, Research and Technology's Efforts to Enhance It. Governance and Development Journal, 6 (3), 187-210.
DOI: 10.22111/JIPAA.2026.54199.1152.
Received: 14.11.2025 **Revised:** 14.12.2025
Accepted: 04.01.2026 **Published:** 23.09.2026

© The Author (s Publisher: University of Sistan and Baluchestan

have fulfilled its legal mandates and corresponded to upper-level strategic directives.

Results: The findings reveal that the ministry has dedicated substantial attention to establishing academic authority and enhancing scholarly output in the humanities. Notably, the indexing of journals in the fields of humanities and arts has effectively improved the visibility of research outcomes and strengthened the international scientific standing of Iranian scholarship.

Conclusions: However, the humanities' relatively undefined economic dimension continues to hinder the ministry's effectiveness in directing theses, dissertations, and applied research projects. As a practical recommendation, strengthening the "Naan" and "Sate" research support systems through targeted financial assistance for essential humanities projects—is proposed to enhance MSRT's overall performance and impact in this domain.

Keywords: Humanities, Strategic Policy Documents, Academic Authority, Indexing, Legal Mandates.

حکمرانی و توسعه
شاپا الکترونیکی: ۳۴۶۱-۲۷۸۳
Homepage: www.jipaa.ir

بررسی جایگاه علوم انسانی در اسناد بالادستی و ارزیابی و تحلیل اقدامات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در ارتقاء آن

مهدی پاکزاد بناب[۱]

۱. نویسنده مسئول، استادیار، گروه پژوهشی ارزیابی سیاست‌ها و پایش علم، فناوری و نوآوری؛ مؤسسه تحقیقات سیاست علمی کشور؛ تهران، ایران.
رایانامه: pakzad@nrisp.ac.ir

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:
مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۸/۲۳
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۹/۲۳
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۰/۱۴
تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۷/۰۱

کلیدواژه‌ها:
علوم انسانی، اسناد بالادست
مرجعیت علمی، نمایه‌سازی
تکالیف قانونی.

چکیده

نگرش متفاوت به علوم انسانی باعث می‌گردد تا سطح انتظار از این حوزه بسیار متغییر باشد. اگر به علوم انسانی به عنوان یک علم محض نگاه شود در نتیجه انتظار می‌رود تا مانند سایر علوم نقش خود را در اثر بخشی تجاری و اقتصادی جامعه داشته باشد اما اگر با یک دید عمیق‌تر و گسترده‌تر به آن نگاه شود از آن انتظاری جز نقش تربیت بنیادی و هدایت‌گر نمی‌توان داشت. در اسناد بالادست به ویژه برنامه هفتم توسعه از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری انتظار می‌رود برای ارتقاء جایگاه این حوزه اقداماتی در ابعاد مختلف نجام دهد. بر همین اساس ضرورت دارد تا عملکرد وزارتخانه از نظر ابعاد پژوهشی مورد بررسی قرار گیرد. این تحقیق با استفاده از روش اسنادی و بررسی محتوا صورت گرفته است و با بررسی شاخص‌های مختلف حوزه پژوهشی، به بررسی اقدامات وزارت عتف در جهت انجام تکالیف قانونی و نیز میزان تطابق اجرای این برنامه‌ها با اسناد بالادستی پرداخته شد. نتایج این تحقیق نشان داد که وزارت علوم در راستای کسب مرجعیت و تولید مقالات به حوزه علوم انسانی توجه ویژه داشته و تلاش نموده است با نمایه سازی نشریات حوزه علوم انسانی و هنر، هم در نمایه‌سازی بروندادهای علمی این حوزه و هم در کسب جایگاه علمی در سطح جهانی با قدرت ورود نماید. اما به دلیل ناشناخته بودن بعد اقتصادی این حوزه، هنوز نتواند در بخش هدایت پایان نامه‌ها و رساله و همچنین طرح‌ها به خوبی عمل نماید. تقویت سامانه-های نان و ساتع از طریق حمایت مالی از اجرای طرح‌های پژوهشی مورد نیاز در حوزه علوم انسانی را می‌توان به عنوان یک پیشنهاد کاربردی برگرفته از این پژوهش دانست که می‌تواند در تقویت عملکرد وزارت عتف نقش بازی کند.

استناد: پاکزاد بناب، مهدی (۱۴۰۵) " بررسی جایگاه علوم انسانی در اسناد بالادستی و ارزیابی و تحلیل اقدامات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در ارتقاء آن" *حکمرانی و توسعه*، (۳)۶، ۲۱۰-۱۸۷.
DOI: 10.22111/JIPAA.2026.54199.1152

ناشر: دانشگاه سیستان و بلوچستان

© نویسندگان

مقدمه

علوم انسانی در ایران به دلایل مختلف دارای اهمیت زیادی است. دل مشغولی‌های اساسی بین مردم و دولت در تاریخ معاصر ایران به مسئله "توسعه و پیشرفت و وجود رابطه تنگاتنگ توسعه و علوم انسانی" یکی از مهمترین این دلایل است. توجه به تولید علوم به عنوان یکی از پیش نیازهای اصلی توسعه و پیشرفت کشور در دو دهه اخیر اهمیت بیشتری نزد خبرگان یافته است؛ به نحوی که در اسناد بالادستی کشور به ویژه برنامه‌های توسعه به افزایش تولید علم و ارتقای جایگاه علمی کشور در رتبه بندی‌های جهان توجه زیادی شده است. علاوه بر این برای اطمینان از روند صحیح و صعودی تولید علم نقشه جامع علمی کشور تدوین و در شورای عالی انقلاب فرهنگی به تصویب رسیده است. همه این شواهد و قراین نشان می‌دهد تولید علم به عنوان شالوده توسعه و پیشرفت و ضامن تأمین امنیت و اقتدار ملی در سیاست-های کشور اولویت پیدا کرده است. با وجود این نگرش و به رغم موفقیت‌های نظام جمهوری اسلامی در ارتقای شاخص‌های علمی کشور در دو دهه گذشته گزارش‌های موجود نشان می‌دهد وضعیت تولید علم در حوزه علوم انسانی و اجتماعی چندان رضایت بخش نیست.

اشتغال نزدیک به ۶۲ درصد از کل دانشجویان تحصیلات تکمیلی در رشته‌های حوزه علوم انسانی و هنر از یک سو و همچنین وجود نزدیک ۴۳ درصد عضو هیات علمی کشور در این حوزه، اهمیت بیش از بیش این حوزه را بر همگان مشهود می‌نماید این موضوع باعث گردیده است که حتی در اسناد بالادست همچون نقشه جامعه علمی کشور و برنامه‌های پنج ساله توسعه کشور به ویژه در برنامه هفتم نگاه ویژه‌ای به این گروه آموزشی شود و تکالیفی را در جهت ارتقاء آن به ویژه از منظر پژوهش داشته باشد. اما متاسفانه به دلایلی همچون عدم وجود گزارشات جامع و معتبر قابل استناد به عملکرد حوزه علوم انسانی و هنر باعث گردید تا عملکرد پژوهشی واقعی این حوزه به درستی درک نشود و بررسی اقدامات وزارت عتف و نیز نتایج انجام این اقدامات مغفول واقع گردد.

در علوم طبیعی و مهندسی تأثیرات حاصل از پژوهش‌ها در قالب معیارهای کمّی نظیر تعداد مقالات، پتنت-ها و ایجاد شرکت‌های نوپا مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و در یک مدل خطی نوآوری «پژوهش- تأثیر/ فایده»، پژوهش به‌عنوان تولید نتایجی در نظر گرفته می‌شود که دارای قابلیت تجاری‌سازی در قالب کالا و خدمات قابل فروش است. این مدل موجب شده تا سهم و ارزش گسترده‌تر پژوهش‌های علوم انسانی و اجتماعی نادیده گرفته شود (هازلکورن و همکاران، ۲۰۱۳)؛ چرا که پژوهش‌های این علوم در اغلب موارد کاربرد آشکار و ملموس و یا منافع عمومی فوری ندارند (رد[1] و همکاران، ۲۰۲۱). هر چند این رشته‌ها نیز مانند سایر علوم، قادر به تجاری‌سازی پژوهش‌های خود در قالب فعالیت‌هایی نظیر ارائه خدمات مشاوره‌ای، برگزاری دوره‌های آموزشی، رویدادها، نمایشگاه‌های هنری و نظایر آن هستند. اما آنها بیشتر جذب ایده-هایی می‌شوند که در راستای کمک به حل مشکلات اجتماعی باشد (گاسکوئین و متکالف[2]، ۲۰۰۵). در

[1] Reed
[2] Gascoigne & Metcalfe

حالی که علوم انسانی معنای انسان بودن را کشف می‌کنند و در قالب کلمات، روایت‌ها، هنـر و مصـنوعات به ما کمک می‌کنند تا زندگی خود و دنیایی را که در آن زندگی می‌کنیم معنا کنیم. علوم اجتماعی به‌دنبـال کشف فرآیندهایی است که بر رفتار افراد و گروه‌ها حاکم است. در کل، علوم انسانی و اجتماعی به ما کمک می‌کنند تا خود، جامعه و جایگاه خود در جهان را بشناسیم (آکادمی بریتانیا[1]، ۲۰۱۰). بنـابراین تقلیـل تـأثیر پژوهش‌های این حوزه به چند معیار ساده اقتصادی، موجب بروز نگرانی بـرای آینـده ایـن علـوم مـی‌شـود (بلفیوری[2]، ۲۰۱۵). تولید علم یکی از شالوده‌های اساسی توسعه و پیشرفت جوامـع اسـت و در میـان تمـام علوم، علوم انسانی رابطه وثیق‌تری با مفهوم توسعه و پیشرفت دارد؛ زیـرا مبـانی فکـری و چـارچوب‌هـای نظری توسعه یافتگی بر آن استوار می‌شود؛ به همـین دلیـل در دو دهـه اخیـر توجـه بـه علـوم انسـانی در سیاست‌های علمی کشور اهمیت مضاعفی یافته است. با وجود این و به رغم موفقیت‌های نظـام جمهـوری اسلامی در ارتقای شاخص‌های علمی کشور در این سال‌ها گزارش‌های موجـود نشـان مـی‌دهنـد وضـعیت تولید علم در حوزه علوم انسانی و اجتماعی چندان رضایت بخش نیست (قاسمی و امـامی، ۱۳۹۴). رشـد و ورود علوم انسانی به حوزه میان رشته‌ای بسیار کندتر از علـوم طبیعـی اسـت؛ ایـن مسـئله در دیرهنگـامی تأسیس مؤسسه‌های مطالعات میان رشته‌ای علوم انسانی نسبت به مؤسسه‌های پژوهش‌های میان رشته‌ای سایر علوم نیز قابل مشاهده است. در علوم طبیعی پذیرش بیشتری در برابر دیـدگاههای رقیـب وجـود دارد ولی این پذیرش در علوم انسانی کمتر است(فراهانی و خانی‌پور، ۱۳۹۵) غلامی و اسمعلی‌زاده(۱۴۰۲) معتقد هستند که مقالات و کتاب‌های علوم انسـانی و اجتمـاعی فراتـر از علـوم طبیعـی دارای اهـداف فرهنگـی، آموزشی اجتماعی و سیاسی نیز هستند از همین رو ایـن علـوم در درجـه اول بـه تحقیـق و تـرویج هویـت فرهنگی و ملی می‌پردازند بنابراین مقالات این حوزه را نمی‌توان با اسـتانداردهای دقیـق ارتباطـات علمـی برگرفته از علوم طبیعی، پزشکی و مهندسی سنجید. این در حالی است که ریل و همکاران(۲۰۱۷) یکـی از دغدغه‌های اصلی پژوهش‌های حوزه علوم انسانی و علوم اجتماعی را در نشان دادن تاثیر پژوهش می‌داننـد یعنی اینکه بتوان نقش آن پژوهش را در افزایش رقابت علمی و تعالی کشـور، خلـق ثـروت، تولیـد و رفـاه اجتماعی نشان داد.

همین موضوع نشان از تفاوت‌های موجود در انجام برنامه‌ریزی و سیاسـتگذاری متولیـان امـر بـرای ارتقـاء حوزه علوم انسانی و هنر است. هدف از انجام این تحقیق، میزان اثـر بخشـی اقـدامات انجـام شـده وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در راستای ارتقاء جایگاه علوم انسانی و هنر در مقایسه با سایر گروه‌های آموزشـی با توجه به تکالیف تعیین شده در اسناد بالادستی کشور است. بررسی جایگاه علوم انسـانی و هنـر در اسـناد بالادستی به ویژه از منظر امور پژوهشی، همچنین جایگاه علمی علوم انسانی از منظر بروندادهای پژوهشی در سطح بین‌الملل و ملی در مقایسه با سایر گروه‌های آموزشی از الزامات اولیه در انجام تحقیق حاضر می-

[1] British Academy
[2] Belfiore

باشد. همچنین بررسی اقدامات وزارت عتف در راستای حمایت از علوم انسانی و هنر و میـزان اثـر بخشـی اقدامات صورت گرفته از دیگر اهداف انجام این تحقیق می‌باشد.

ادبیات نظری پژوهش:

علوم انسانی همچون موتور محرکه ترقی سایر علوم و فـراهم کننـده زمینـه رشـد آنهاسـت. بخـش قابـل توجهی از توسعه و رخدادهای فرهنگی، تاریخی، اجتماعی، اعتقادی، اقتصادی و سیاسی دنیا به دلیل ایـده-های صاحب‌نظران در علوم انسانی است(شیخ‌زاده، ۱۳۹۴). توجه به تولید علـوم بـه عنـوان یکـی از پـیش نیازهای اصلی توسعه و پیشرفت کشور در دو دهه اخیر اهمیت بیشتری نزد خبرگان یافته است؛ بـه نحـوی که در اسناد بالادستی کشور به ویژه برنامه‌های توسعه به افزایش تولید علم و ارتقای جایگاه علمـی کشـور در رتبه بندی‌های جهان توجه زیادی شده است. علاوه بر این برای اطمینـان از رونـد صـحیح و صـعودی تولید علم، نقشه جامع علمی کشور تدوین و در شورای عالی انقلاب فرهنگی به تصویب رسیده است. همـه این شواهد و قراین نشان می‌دهد تولید علم به عنوان شالوده توسعه و پیشـرفت و ضـامن تـأمین امنیـت و اقتدار ملی در سیاست‌های کشور اولویت پیدا کرده است. با وجود این نگرش و به رغم موفقیت‌هـای نظـام جمهوری اسلامی در ارتقای شاخص‌های علمی کشور در دو دهه گذشته گزارش‌های موجود نشان می‌دهد وضعیت تولید علم در حوزه علوم انسانی و اجتماعی چندان رضایت بخش نیست به عنـوان مثـال براسـاس نتایج پژوهشی که در هسته علم سنجی مرکز تحقیقات سیاست علمی کشـور انجـام شـده اسـت، در سـال ۱۳۸۲ سهم ایران در تولید جهانی علم در حوزه علوم انسـانی بسـیار انـدک بـوده اسـت؛ بـه گونـه‌ای کـه کشورهایی نظیر عربستان، کره ،جنوبی چین، ترکیه، مصر و تایوان که در فاصله سالهای ۱۹۷۵ تـا ۱۹۸۰ از نظر تعداد مقاله‌ها در رتبه‌های پایین تری نسبت به ایران قـرار داشـتند در ایـن سـال‌هـا همگـی بـه نحـو چشمگیری از ایران پیشی گرفته اند(خبرگزاری ایسـنا ۲۲/۴/۱۳۸۲). همچنـین نتـایج بررسـی‌هـای مرکـز پژوهش‌های مجلس نشان می‌دهد علوم انسانی در دانشگاههای کشور در دوره پس از انقـلاب نسـبت بـه پیش از آن دچار پسرفت شده است به نحوی که از نظر تولید علم در رشته‌های علوم انسانی ایران در میان کشورهای منطقه خاورمیانه در رتبه‌های آخر قرار گرفته است (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسـلامی، ۲۲/۸/۱۳۸۸).

یکی از دلایل اصلی این امر را باید در تفاوت‌های بین علوم انسانی با سایر علوم جستجو نمود. علوم انسانی در ابعاد مختلف، متفاوت از علوم دیگر عمل می‌کند و لازم است در مقایسه با علوم دیگـر و ارزیـابی آنهـا، اختلافات و ویژگی‌های هر کدام به طور دقیق مدنظر قرار گرفته شود(ابراهیمی درچه و همکاران، ۱۴۰۲).

رهبری نظام که همواره از پیشرفت‌های علمی کشور حمایت کرده و آن را مایـه مباهـات نظـام جمهـوری اسلامی می‌دانند در دیدار با اعضای شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی در بهمن ماه ۱۳۸۵ وضـعیت و جایگاه علوم انسانی در کشور را نامناسب دانسته و بارها خواستار تحول در ایـن زمینـه شـده‌انـد: "علـوم انسانی حقیقتاً در کشور ما غریب و منزوی است... ما باید هم در حوزه فرهنگ عمومی مـردم و برداشـت و

اعتقاد و باور عمومی مردم هم در مورد خاص باور مسئولان اهمیت علوم انسانی را روشن کنیم مـردم بایـد بفهمند علوم انسانی مهم است تاریخ مهم است ادبیات مهم است فلسفه مهم است روان شناسی مهم است علوم کاربردی روزانه مثل مهندسی فنی و غیره مثل پولی است که انسان در جیبش می‌گذارد و خرج مـی-کند. در حالی که علوم پایه و علوم انسانی مثل ذخیره‌ای است که در بانک می‌گذارد مانند پشتوانه‌ای اسـت که انسان برای ثروتش دارد و تولید کننده است. علوم انسانی برای جامعه جهـت دهنـده و فکرسـاز اسـت. مسیر حرکت یک جامعه، مقصد آن جامعه را مشخص می‌کند" به نقل از ماهنامـه پژوهشـگران ۱۳۸۵ (۳). هر چند که این امر در تمام گرایش‌های علوم انسـانی رونـد مشـابهت ندارنـد. بـه نحـوی کـه قاسـمیان و همکاران (۱۴۰۲)در تحقیقی نشان داد که به صورت کلی برون دادهای پژوهشی دانشگاه شهید بهشـتی در حوزه‌های موضوعی علوم اجتماعی و رفتاری در بازه زمانی ۲۰۱۰–۲۰۲۰ سیر صعودی داشته است. ایشـان دلیل این امر را افزایش دانشجویان و پژوهشگران در مقاطع مختلف تحصیلات تکمیلی بیان داشتند. منظـر مقالات پراستناد در آستانه ده درصد، تجارت مدیریت و حسابداری با ۱۲٫۶ درصد بیشترین و علوم اجتماعی با ۴۹ درصد کمترین مقدار را داشته‌اند.

نتایج تحقیقات قاسمی و امامی (۱۳۹۴) نشان داد که در بین ۱۶ مقوله مورد اشاره خبرگان پنج مقوله تأمین فضای باز فکری در دانشگاهها، تقویت توانمندی علمی کاربرد علـوم انسـانی، توجـه بـه انسـانی و تقویـت انگیزه جامعه علمی و اصلاح سیاست‌های دولتی به ترتیب بیشـترین فراوانـی و پـنج مقولـه توسـعه میـان رشته‌ای، همکاری حوزه و دانشگاه، تقویت نشر، تـأمین بودجـه و اصـلاحات حـوزوی بـه ترتیـب کمتـرین فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند. در جدول موانع توسعه علوم انسانی و اجتماعی دو مقوله ضعف کـاربرد «علم» و «سیاست زدگی و عدم تأمین استقلال جامعه علمی بیشترین فراوانی و دو مقوله «تأمین بودجـه» و «اصلاحات حوزوی کمترین فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند.

برقراری گفت وگو بین رشته های مختلف انسانی و استفاده از روش شناسی دیالکتیکی، زمینه تلفیق عقاید و آرای نظریه پردازان رشته های گوناگون علوم انسانی را فراهم خواهد کرد و برونداد جانبی آن پاسخگویی بهتر به نیازهای جامعه خواهد بود(فراهانی و خانی‌پور، ۱۳۹۵). حمدی‌پور و همکـاران(۱۳۹۸) در تحقیقـات خود نشان داد که شش عامل اصلی (موانع روانشـناختی، فـردی، ارتبـاطی، فراینـدی، سـازمانی، نـوآوری و فنّاوری) به ترتیب مهمترین چالش‌های توانمندسازی دانشی از دیدگاه نمونهٔ آماری‌اند. یافتـه‌هـا نشـان داد اعضای هیت علمی چالش‌های سازمانی را کمتر از حد متوسط، چالش‌های ارتباط و روان‌شناختی را در حـد متوسط و چالش‌های فردی، فرایندی، نوآوری و فنّاوری را «بیش از حد متوسط» درک کرده‌اند. پـژوهش-های انجام شده در این زمینه نشان می‌دهد مجموعه عوامل مختلفی می‌تواننـد در مقولـهٔ تحـول در علـوم انسانی تاثیرگذار باشند. از جملهٔ این عوامل عبارتند از: اجتماعات و انجمـن‌هـای علمـی، ارتباطـات علمـی، خلاقیت، اخلاق حرفه‌ای، آزادی علمی، رهبری، انتشارات علمی، ارتباطات برون سازمانی، یادگیری مـادام-العمر، مسئله مداری، مخاطب شناسی، و ...(کریمی، نوه ابراهیم، آراسته، و بهرنگی،۱۳۹۴).

سلیمان زاده و گلدسته (۱۴۰۲) در تحقیق خود با عنوان آسیب‌شناسی آیین‌نامه ارتقاء مرتبه علمی اعضای هیئت علمی از دیدگاه خبرگان علوم انسانی با توجه به انجام مصاحبه با خبرگان حوزه علوم انسانی شاغل در واحدهای مختلف آموزشی و پژوهشی دانشگاه شهید بهشتی چنین استنباط نمودند که یکسان نگری به آیین‌نامه ارتقاء و چیرگی رویکرد کمی و بروکراتیک از عمده نقاط ضعف آیین‌نامه به شمار می‌رود. ایشان معتقد هستند که به دلیل وجود حوزه‌های مختلف علوم، اصلاح و بازنگری در محتوای کنونی آیین‌نامه ارتقاء نمی‌تواند اثر بخشی لازم را برای حوزه علوم انسانی در مقایسه با سایر حوزه‌ها به ویژه علوم پایه و مهندسی در دانشگاهها و نظام آموزش عالی در پاسخ به نیازهای جامعه داشته باشد.

حمدی و همکاران (۱۳۹۸)در تحقیقات خود بیان داشتند موانع ارتباطی یکی دیگر از چالش‌های اساسی توانمندسازی دانشی استادان حوزه‌های علوم انسانی محسوب می‌شوند. عدم تمایل هیات علمی برای اختصاص زمان کافی به منظور به اشتراک گذاری دانش به دلیل کمبود یا ناکافی بودن حمایت‌های مادی و معنوی، هماهنگی ضعیف به دلیل سبک آموزشی، نبود پست مدیر ارشد دانش در دانشگاه و ضعیف بودن مهارت‌های فردی در برقراری ارتباطات می‌تواند چالش جدی برای پیاده سازی مدیریت دانش ایجاد کند. از آنجایی که برخی شاخص‌ها مانند میانگین استناد و تعداد مقالات پراستناد در برخی از نظام‌های رتبه بندی از جمله رتبه بندی‌های دانشگاه در لایدن، سایمگو و شانگهای لحاظ می‌شود لذا افزایش هر چه بیشتر شاخص‌های مذکور می‌تواند در بهبود جایگاه دانشگاه در این نظام‌های رتبه‌بندی تأثیر گذار باشد(قاسمیان و همکاران، ۱۴۰۲) بومی‌سازی علم عبارت است از انطباق شکل‌گیری، تکامل و کاربرد دانش با فرهنگ، اکوسیستم و جغرافیا، و اهداف اختصاصی که یک کشور برای پیشرفت خود برگزیده است(غلامی و اسمعلی‌زاده، ۱۴۰۲)

اما توجه به تعداد بالای اعضای هیات علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی که در گروه علوم انسانی و هنر مشغول به فعالیت هستند نشان از اهمیت این گروه در مقایسه با سایر گروه‌های آموزشی دارد به گونه‌ای که نزدیک به ۶۲ درصد از کل دانشجویان تحصیلات تکمیلی و همچنین نزدیک ۴۳ درصد اعضای هیات علمی کشور در این گروه آموزشی فعالیت می‌کنند و همین امر اهمیت این حوزه را بیش از بیش بر همگان مشهود می‌نماید. این موضوع باعث گردیده است که حتی در اسناد بالادست همچون نقشه جامعه علمی کشور و برنامه‌های پنج ساله توسعه کشور به ویژه در برنامه هفتم نگاه ویژه‌ای به این گروه آموزشی شود و تکالیفی را در جهت ارتقاء آن به ویژه از منظر پژوهش آن داشته باشد. اما متاسفانه به دلایلی همچون عدم وجود گزارشات جامع و معتبر قابل استناد به عملکرد حوزه علوم انسانی و هنر باعث گردید تا عملکرد پژوهشی واقعی این حوزه به درستی درک نشود و بررسی اقدامات وزارت عتف و نیز نتایج انجام این اقدامات مغفول واقع گردد. در همین راستا طرح حاضر در جهت بررسی جایگاه علوم انسانی و هنر در اسناد بالادستی به ویژه از منظر امور پژوهشی، جایگاه علمی علوم انسانی از منظر بروندادهای پژوهشی در سطح بین‌الملل و ملی در مقایسه با سایر گروه‌های آموزشی اجرا شده است. همچنین بررسی اقدامات

وزارت عتف در راستای حمایت از علوم انسانی و هنر و میزان اثر بخشی اقدامات صورت گرفته از دیگر اهداف اجرای این طرح می‌باشد.

پرسش‌های پژوهش:

۱- جایگاه علوم انسانی و هنر در اسناد بالادستی به ویژه از منظر امور پژوهشی چگونه است؟

۲- جایگاه علمی علوم انسانی از منظر بروندادهای پژوهشی در سطح بین‌الملل و ملی در مقایسه با سایر گروه‌های آموزشی چگونه است؟

۳- اقدامات وزارت عتف در راستای حمایت از علوم انسانی و هنر چگونه و تا چه حد تاثیرگذار بوده است؟

روش پژوهش

روش اجرای پروژه به صورت روش اسنادی و تحلیل محتوا می‌باشد. در این روش ابتدا بر اساس بررسی منابع و پایگاههای معتبر بین‌المللی وضعیت و جایگاه علمی کشور در حوزه‌های علوم انسانی و هنر در سطح ملی و بین‌المللی مورد بررسی گرفت. برای کسب اطلاع از جایگاه علمی کشور در حوزه علوم انسانی و هنر برخی از شاخص‌های پژوهشی همچون جایگاه علمی کشور، تعداد مقالات بین‌المللی، رتبه جهانی کشور، تعداد نشریات علمی، تعداد نشریات نمایه شده در پایگاه معتبر بین‌المللی، تعداد نشریات نمایه شده دارای چارک بندی، تعداد پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها، تعداد طرح‌های پژوهشی نیاز محور ثبت شده، تعداد انجمن‌های علمی، تعداد واحدهای پژوهشی از پایگاههای فهرست شده طبق جدول ۱ استفاده گردید. همچنین به منظور بررسی و شناسایی تکالیف محوله شده برای وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در راستای ارتقاء جایگاه علوم انسانی از اسناد بالادستی جاری کشور یعنی قانون پنج ساله برنامه هفتم توسعه کشور استفاده گردید.

جدول ۱- منابع و آدرس پایگاههای گردآوری اطلاعات بر اساس شاخص‌ها

ردیف	شاخص	منبع کسب اطلاعات	آدرس پایگاه
۱	تعداد مقالات بین‌المللی رتبه جهانی تعداد نشریات نمایه شده دارای چارک	پایگاه سایمگو پایگاه دواج	https://www.scimagojr.com/countryrank.php https://doaj.org
۲	تعداد نشریات علمی تعداد نشریات نمایه شده	پروتال نشریات علمی کشور	https://journals.msrt.ir
۳	تعداد انجمن‌های علمی	پروتال انجمن‌های علمی کشور	https://assossiation.msrt.ir
۴	تعداد واحدهای پژوهشی	دفتر سیاستگذاری و برنامه‌ریزی امور پژوهشی	https://rppc.msrt.ir
۵	تعداد طرح‌های پژوهشی نیاز محور	سامانه نظام ایده‌ها و نیازها(نان)	https://nan.ac/

		سامانه ساتع	http://sate.atf.gov.ir/
۶	تعداد پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها	پایگاه اطلاعات علمی ایران (سامانه گنج)	https://ganj.irandoc.ac.ir

یافته‌های پژوهش

پاسخ به پرسش نخست پژوهش: جایگاه علوم انسانی و هنر در اسناد بالادستی به ویژه از منظر امور پژوهشی چگونه است؟

در حال حاضر تنها سند بالادستی معتبر در کشور قانون برنامه هفتم توسعه کشور می‌باشد. بررسی این سند همان گونه که در جدول ۲ ملاحظه می‌گردد در چهار ماده ۹۳، ۹۴، ۹۷ و ۱۱۹ به صورت ویژه به حوزه علوم انسانی پرداخته است. هر چند که در برخی مواد همچون جدول ۲۱ ماده ۹۳ در جایی که موضوع رتبه علمی، سهم همکاری‌های بین‌المللی و همچنین تعداد دانشگاههای با رتبه زیر ۵۰۰ در نظام‌های معتبر بین‌المللی صحبت شده است به صورت غیر مستقیم اثر بخشی گروه علوم انسانی و هنر در تحقق این اهداف لحاظ گردیده است.

جدول ۲- بندهای قانونی مرتبط با حوزه علوم انسانی در قانون برنامه هفتم توسعه کشور

ردیف	ماده/بند/تبصره	متن قانونی	اهداف مورد انتظار از اجرای برنامه
۱	جدول ۲۱ ماده ۹۳	سهم پایان نامه‌ها و رساله های تقاضامحور و نیازمحور از کل پایان نامه ها و رساله های انجام شده در گروه علوم انسانی بر اساس سامانه نظام ایده‌ها و نیازها (نان)درصد ۱۰ نسبت شرکتها و مؤسسات دانش بنیان حوزه صنایع فرهنگی، صنایع خلاق، علوم انسانی و اجتماعی به کل شرکتهای دانش بنیان درصد ۱۰	ارتقاء نقش تحقیقات حوزه علوم انسانی در رفع مسائل تقاضا محور و نیاز محور حمایت از ایجاد شرکت‌های دانش بنیان حوزه علوم انسانی
۲	بند الف ماده ۹۴	به منظور جهت دهی فعالیت های پژوهشی و فناورانه به سمت رفع نیازهای واقعی کشور و ارتقای بهره وری و افزایش اثربخشی تحقیقات و پژوهش با تأکید بر تحقیقات میان رشته ای با اولویت حوزه علوم انسانی، نظام تأمین مالی تحقیقات دولتی (اعم از طرحهای پژوهشی، پایان نامه ها و رساله ها) دانشگاهها، دانشگاه فرهنگیان، پژوهشگاهها و مراکز آموزش عالی و پژوهشی وابسته به وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر دستگاههای اجرائی به نحوی اصلاح می گردد که تا پایان برنامه حداقل پنجاه درصد(۵۰٪) منابع بودجه عمومی مربوط به این تحقیقات در قالب	هدایت حداقل ۵۰ درصد از هزینه کرد منابع بودجه عمومی برای انجام فعالیت-های پژوهشی و فناورانه

		طرحهای تحقیقاتی هدفمند و اولویت دار مبتنی بر نیازها، مزیتها و آینده پژوهی تحولات علمی و فناوری مندرج در سامانه نظام ایده ها و نیاز ها (نان) و اولویت های نقشه جامع علمی کشور هزینه گردد.	
۳	تبصره ۲ بند الف ماده ۹۷	تبصره ۲- با عنایت به نقش مهم و حساس علوم پایه و علوم انسانی در مسیر رشد و تعالی جامعه، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مکلف است بر اساس توافق با مرکز مدیریت حوزه های علمیه و با همکاری شورای تخصصی تحول و ارتقای علوم انسانی نسبت به تهیه اسناد پایه موضوعات فوق اقدام نموده و به تصویب مراجع ذی صلاح برساند و از سال دوم برنامه، اقدامات مربوط را به صورت سالانه ده درصد (۱۰٪) اجرائی نماید به‌گونه ای که در حوزه علوم انسانی کتب مربوط اصلاح و در حوزه علوم پایه حداقل در دو حوزه تخصصی، وضعیت علمی کشور در سطح قابل قبول بین المللی و در سطح منطقه به رتبه اول ارتقا یابد.	تدوین سند پایه در حوزه علوم انسانی به منظور اصلاح کتب آموزشی گروه‌های علوم انسانی
۴	بند ۲۳ ماده ۱۱۹	۲۳ –انجام موارد زیر مبتنی بر تأمین منابع با رعایت مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی و شورای تحول و ارتقای علوم انسانی و همکاری دستگاههای ذیربط به ویژه وزارتخانه های علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و آموزش و پرورش به منظور تحول و ارتقای شاخصهای علمی، آموزشی، پژوهشی، فناوری و نوآوری در حوزه علوم انسانی، اجتماعی و هنر ۱ـ۲۳ـ تدوین و بازنگری برنامه های درسی ۲ـ۲۳ـ تولید محتوای آموزشی ۳ـ۲۳ـ ارتقای سهم پایان نامه ها و رساله های تقاضا محور ۴ـ۲۳ـ تولید نظریات بومی ۵ـ۲۳ـ پیوست نگاری شغلی ۶ـ۲۳ـ برنامه تأمین بورسیه داخل برای استعدادهای درخشان ۷ ـ۲۳ـ برنامه تأمین نیروی انسانی توانمند برای تأمین نیازهای کارشناسی، اداری و مدیریتی ۲۴ –تدوین برنامه ارتقای سطح علمی ضابطان قضائی	تامین منابع برای تحول و ارتقاء شاخص-های علمی، آموزشی، پژوهشی، فناوری و نوآوری علوم انسانی، اجتماعی و هنر

پاسخ به پرسش دوم پژوهش: جایگاه علمی علوم انسانی از منظر بروندادهای پژوهشی در سطح بین‌الملل و ملی در مقایسه با سایر گروه‌های آموزشی چگونه است؟

برای بررسی وضعیت و جایگاه علوم انسانی در سطح ملی و بین المللی در مقایسه با سایر گروه‌های آموزشی موضوع از چند جنبه مورد بررسی قرار گرفت:

تولیدات بین‌المللی و رتبه جهانی

بررسی اطلاعات پایگاه سایمگو نشان داد که تعداد مستندات ایرانی در دو گروه علوم اجتماعی و علوم انسانی و هنر در طی یک دوره ۱۰ ساله طبق جدول ۳ بوده است. همان گونه که مشاهده می‌گردد عملکرد محققان ایرانی در حوزه علوم انسانی و هنر بسیار ضعیف بوده و در طی این دوره ۱۰ ساله در بهترین حالت نتوانسته است رتبه بهتر از ۳۶ جهان را کسب کند. حتی با افزایش تعداد بروندادهای علمی به بالاترین سطح این ۱۰ سال یعنی ۱۰۰۷ مقاله در سال ۲۰۲۳ باز رتبه بهتر از ۳۸ کسب نکرده است.

جدول ۳- روند تولید مقاله و رتبه جهانی ایران در تولید مقالات دو حوزه علوم اجتماعی و علوم انسانی و هنر

سال	علوم اجتماعی		علوم انسانی و هنر	
	رتبه	تعداد مقاله	رتبه	تعداد مقاله
۲۰۲۴	۲۷	۵۱۰۵	۳۹	۹۸۹
۲۰۲۳	۲۳	۵۰۳۰	۳۸	۱۰۰۷
۲۰۲۲	۲۳	۵۰۶۲	۳۹	۹۴۸
۲۰۲۱	۲۴	۴۵۹۶	۴۰	۸۳۲
۲۰۲۰	۲۳	۴۳۸۵	۳۸	۷۸۱
۲۰۱۹	۲۳	۳۸۵۶	۳۹	۶۸۸
۲۰۱۸	۳۱	۲۷۶۵	۳۹	۶۲۸
۲۰۱۷	۳۲	۲۲۵۴	۴۲	۴۸۴
۲۰۱۶	۳۳	۱۹۹۷	۳۹	۵۱۸
۲۰۱۵	۳۵	۱۶۵۴	۳۶	۵۸۷

این در حالی است که حوزه علوم اجتماعی عملکرد مناسب‌تری را شاهد بودیم. به نحوی که طی چند سال توانسته است رتبه ۲۳ جهان را کسب کند و حتی با وجود روند همواره صعودی تعداد بروندادهای علمی طی این ۱۰ سال ولی در بالاترین میزان تولید مقاله باز هم نتوانسته است رتبه‌ای بهتر از ۲۷ جهان را کسب کند که این موضوع حکایت از رقابت بالا در بین کشورهای مختلف در تولید مقالات این حوزه می‌باشد(جدول ۳).

تعداد نشریات علمی و نشریات نمایه شده در پایگاه‌های معتبر بین‌المللی:

بررسی روند ۵ ساله تعداد نشریات علمی دارای رتبه از کمیسیون نشریات نشان داد که تعداد کل نشریات از ۱۰۳۹ نشریه در سال ۱۳۹۹ به ۱۸۲۲ نشریه در سال ۱۴۰۳ افزایش یافته است که از این میان آمار نشریات حوزه علوم انسانی نیز از ۷۲۲ نشریه به ۱۰۵۳ نشریه افزایش داشته است(جدول ۴). از نظر رتبه ارزیابی نیز همان‌گونه که مشاهده می‌گردد تعداد نشریات دارای رتبه "ب" بیشترین سهم از بین کل نشریات را به خود اختصاص داده بودند و سهم نشریات دارای رتبه"الف" در این گروه تنها ۲۹/۲۴ درصد از کل نشریات علوم انسانی و هنر را به خود اختصاص داده بود. از نظر وضعیت تعداد نشریات دارای نمایه بین المللی نیز در مقایسه با کل نشریات، حوزه علوم انسانی(۳,۱۳٪) و کل نشریات(۱,۸۱٪) بسیار کم بود.

جدول ٤- آمار ۵ ساله تعداد نشریات علمی دارای رتبه از کمیسیون نشریات وزارت عتف

سال	بین المللی	الف	ب	ج	د	جمع	جمع کل نشریات
۱۴۰۳	۳۳	۳۰۸	۶۳۰	۷۵	۷	۱۰۵۳	۱۸۲۲
۱۴۰۲	۳۲	۳۰۸	۵۸۰	۶۶	۷	۹۹۳	۱۷۳۹
۱۴۰۱	۳۰	۳۰۲	۵۰۷	۵۲	۶	۸۹۷	۱۵۹۷
۱۴۰۰	۲۶	۲۹۰	۴۴۲	۴۹	۵	۸۱۲	۱۴۴۲
۱۳۹۹	۲۳	۲۷۰	۳۸۳	۴۲	۴	۷۲۲	۱۰۳۹

بررسی آمار کل نشریات ایرانی نمایه شده در دو حوزه موضوعی علوم اجتماعی و علوم انسانی و هنر در پایگاه اسکوپوس نیز نشان داد که تعداد نشریات حوزه علوم اجتماعی از ۱۱ نشریه در سال ۲۰۱۵ به ۴۸ نشریه ارتقاء یافته است و این امر حتی از نظر کمی نیز قابل مشاهده بود به گونه‌ای که تعداد نشریات دارای چارک اول تا چهارم به ترتیب ۶، ۱۲، ۱۳ و ۱۷ نشریه بود این در حالی است که در سال ۲۰۲۲ که تعداد کل نشریات نمایه شده ۴۸ نشریه بود به مراتب کمتر از این تعداد بود و حتی ۲۱ نشریه نمایه شده فاقد چارک بودند(جدول ۵).

جدول ۵- آمار ۱۰ ساله نشریات ایرانی نمایه شده در پایگاه اسکوپوس در دو حوزه علوم اجتماعی و علوم انسانی و هنر

سال	علوم اجتماعی						علوم انسانی و هنر					
	Q_1	Q_2	Q_3	Q_4	بدون چارک	جمع	Q_1	Q_2	Q_3	Q_4	بدون چارک	جمع
۲۰۲۴	۶	۱۲	۱۳	۱۷	۰	۴۸	۳	۶	۴	۰	۰	۱۳
۲۰۲۳	۵	۸	۱۱	۱۵	۹	۴۸	۲	۳	۳	۰	۵	۱۳
۲۰۲۲	۳	۷	۸	۹	۲۱	۴۸	۲	۰	۱	۱	۸	۱۲
۲۰۲۱	۳	۸	۴	۶	۲۶	۴۷	۱	۰	۲	۰	۷	۱۰
۲۰۲۰	۲	۶	۴	۳	۲۸	۴۳	۱	۰	۰	۱	۶	۸

۲۰۱۹	۲	۵	۷	۰	۲۳	۳۷	۱	۰	۰	۰	۵	۶
۲۰۱۸	۰	۱	۳	۵	۸	۱۷	۱	۰	۰	۰	۲	۳
۲۰۱۷	۰	۳	۰	۴	۷	۱۴	۱	۰	۰	۰	۲	۳
۲۰۱۶	۰	۲	۳	۲	۴	۱۱	۰	۱	۰	۰	۰	۱
۲۰۱۵	۰	۳	۱	۲	۵	۱۱	۱	۰	۰	۰	۱	۲

اما تعداد نشریات حوزه علوم انسانی و هنر رشد بسیار کمتری را در این بازه زمانی ۱۰ ساله از خود نشان دادند چرا که تعداد نشریات ایرانی نمایه شده از ۲ نشریه در سال ۲۰۱۵ به ۱۳ نشریه در سال ۲۰۲۴ افزایش یافته است(جدول ۵). از منظر نوع چارک بندی نیز در سال ۲۰۲۴ تعداد نشریات دارای چارک اول ۳ نشریه و تعداد نشریات دارای چارک دوم و سوم به ترتیب ۶ و ۴ نشریه بود.

واحدهای پژوهشی:

همان گونه که در جدول ۶ ملاحظه می‌گردد تعداد واحدهای پژوهشی ۶۹۲ واحد (دانشگاهی و غیر دانشگاهی) می‌باشد که از این تعداد ۴۱۰ مورد آنها دارای مجوز قطعی و ۲۸۲ مورد آنها دارای موافقت اصولی می‌باشند. از نظر گروه موضوعی نیز همان گونه که ملاحظه می‌گردد ۲۴۸ واحد پژوهشی در گروه علوم انسانی و ۴۴۴ واحد در سایر گروه‌های موضوعی بودند و این نشان می‌دهد که بالغ بر ۳۵٫۸۴ درصد واحدهای پژوهشی در گروه موضوعی علوم انسانی مشغول به فعالیت هستند و کمتر از ۶۵ درصد نیز در سایر گروه‌های موضوعی(دفتر سیاستگذاری و برنامه ریزی امور پژوهشی، ۱۴۰۴).

جدول ٦- آمار تعداد واحدهای پژوهشی دارای مجوز به تفکیک گروه موضوعی و نوع مجوز

گروه موضوعی	نوع مجوز		جمع
	قطعی	اصولی	
بین رشته ای	۱۴	۷	۲۱
پزشکی	۱	۲	۳
دامپزشکی	۱	۲	۳
علوم انسانی	۱۵۶	۹۲	۲۴۸
علوم پایه	۴۳	۴۲	۸۵
فنی مهندسی	۱۴۸	۹۸	۲۴۶
کشاورزی و منابع طبیعی	۳۴	۳۴	۶۸
هنر و معماری	۱۳	۵	۱۸
جمع	**٤١٠**	**۲۸۲**	**٦٩٢**

پایان نامه‌ها و رساله‌ها:

بر اساس آمار موجود تعداد کل پایان‌نامه‌ها و رساله‌های ثبت شده از سال ۱۳۹۵ تاکنون تعداد ۱۶۳۰۰۵۰ مورد بوده است که از این تعداد ۱۰۹۱۷۸۵ در مقطع کارشناسی ارشد و ۵۳۸۲۶۵ در مقطع دکترا بود(جدول ۷). این در حالی بود تعداد کل پایان‌نامه‌ها و رساله‌های جستجو شده بر اساس کلید واژه "علوم انسانی" نشان داد که تنها ۱۶۰۱۶۷ مورد بود که از این تعداد نیز ۱۴۴۹۶۹ مورد در مقطع ارشد و الباقی در سطح دکترا بود(سامانه گنج، ۱۴۰۴، ۲۲ آبانماه).

جدول ۷- آمار تعداد پایان‌نامه/رساله به تفکیک دفاع شده و ثبت پیشنهاده در سامانه گنج

گروه موضوعی	نوع مجوز		جمع
	دکترا	ارشد	
دفاع شده	۱۳۲۷۶۷	۹۵۹۰۱۸	۱۰۹۱۷۸۵
ثبت پیشنهاده	۶۲۵۴۱	۴۷۵۷۲۴	۸۳۸۲۶۵
جمع	**۱۹۵۳۰۸**	**۱۴۳۴۷۴۲**	**۱۶۳۰۰۵۰**

انجمن‌های علمی:

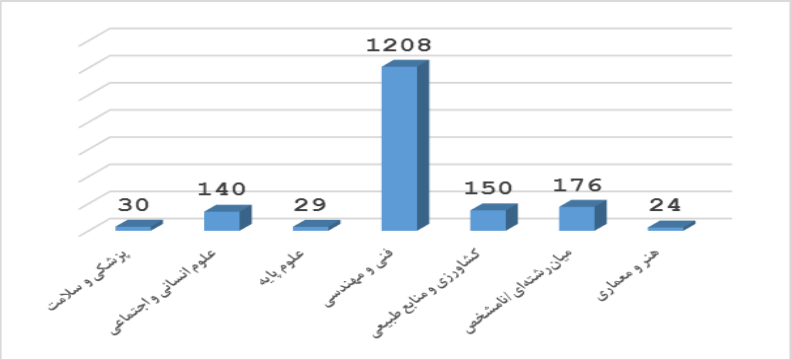
بر اساس آمار موجود تعداد کل انجمن‌های علمی در حال حاضر ۳۹۶ انجمن علمی فعال وجود دارد که ۱۴۵ مورد در گروه علوم انسانی و ۸ مورد در حوزه هنر می‌باشد یعنی ۳۸،۶۴ درصد کل انجمن‌های علمی در این حوزه فعالیت دارند. از نظر روند تعداد انجمن‌ها در حوزه علوم انسانی همان‌گونه که در جدول ۸ ملاحظه می‌گردد روند رو به رشد داشته است اما از نظر نمره ارزیابی، عملکرد انجمن‌های علمی این گروه چندان رضایت بخش نبوده است.

جدول ۸- روند تعداد انجمن‌های علمی علوم انسانی و نمره ارزیابی در ۵ سال اخیر

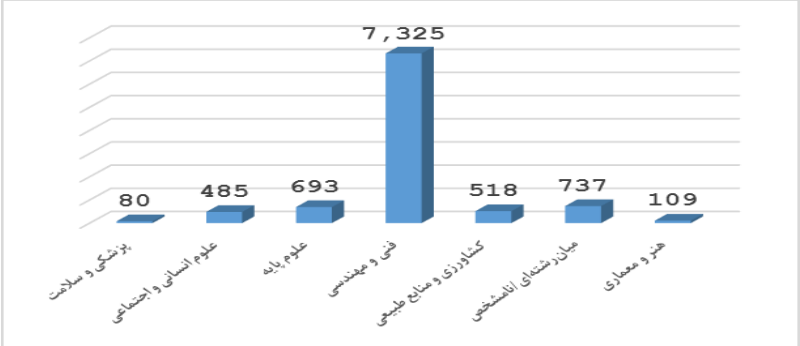
تعداد کل	تازه تاسیس	رتبه ارزیابی						سال
		فاقد ارزیابی	F	D	C	B	A	A+
۱۱۴	۱۱	۴۱	۷	۹	۳۰	۲۵	۱۴	۸	۱۳۹۹
۱۲۴	۱۰	۵۹	3	۷	۲۷	۲۳	۱۶	۰	۱۴۰۰
۱۲۸	۴	۵۷	۵	۹	۳۲	۲۶	۱۲	۰	۱۴۰۱
۱۳۴	۶	۶۸	۲	۱۰	۳۲	۱۵	۱۲	۰	۱۴۰۲
۱۴۵	۱۱	۳۹	۷	۹	۴۰	۲۳	۱۶	۰	۱۴۰۳

طرح‌های پژوهشی ثبت شده(سامانه ساتع و نان)

بر اساس بررسی‌های انجام‌گرفته، طرح‌های ثبت‌شده در سامانه ساتع در هفت حوزه اصلی شامل فنی و مهندسی، علوم پایه، پزشکی و سلامت، کشاورزی و منابع طبیعی، هنر و معماری و علوم انسانی و اجتماعی تقسیم‌بندی می‌شوند. در این میان، همانطور که در نمودارهای زیر ملاحظه می‌شود، از میان ۱۷۵۷ قرارداد ثبت شده در سامانه ساتع، ۱۴۰ قرارداد مربوط به حوزه علوم انسانی و ۲۴ طرح نیز مربوط به حوزه هنر است یعنی این دو گروه در مجموع تنها چیزی در حدود ۹/۳۳ درصد از کل قراردادهای ثبت شده را شامل می‌گردید این در حالی است که بیشترین تعداد طرح‌های ثبت شده (۱۲۰۸ طرح) مربوط به گروه فنی و مهندسی بود(شکل ۱). از نظر ارزش ریالی نیز مجموع طرح‌های حوزه علوم انسانی و هنر چیزی در حدود ۵۹۴ میلیارد ریال بود یعنی تنها ۵/۹۷ درصد از کل ارزش مبالغ طرح‌ها که در مقایسه حوزه فنی و مهندسی، علوم پایه و حتی میان رشته‌ای عدد کمی محسوب می‌گردد.

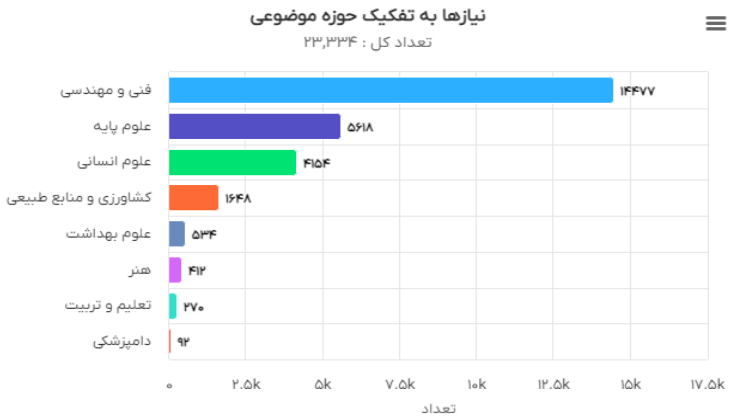

شکل ۱. تعداد طرح های ثبت شده در سامانه ساتع به تفکیک حوزه

شکل ۲. مجموع مبالغ طرح های ثبت شده در سامانه ساتع به تفکیک حوزه (بر حسب میلیارد ریال)

نتایج بررسی سامانه نظام ایده‌ها و نیازها(نان) نیز نشان داد که از زمان ایجاد سامانه مذکور تا تاریخ انجام این تحقیق تنها ۲۳۳۳۴ نیاز ثبت شده بود که از این تعداد سهم گروه علوم انسانی و هنر در مجموع برابر ۴۵۶۶ نیاز یعنی تنها ۱۹/۵۶ درصد ازکل نیازهای ثبت شده که با توجه به تعداد بالای دانشجویان و اعضای هیات علمی این گروه، عدد بسیار پایین می‌باشد(نمودار ۳).

نمودار ۳- آمار تعداد نیازهای ثبت شده در سامانه نان به تفکیک گروه آموزشی

پاسخ به پرسش سوم پژوهش: اقدامات وزارت عتف در راستای حمایت از علوم انسانی و هنر چگونه و تا چه حد تاثیر گذار بوده است؟

بررسی عملکرد وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در راستای حمایت از علوم انسانی در چند بخش قابل تقسیم می‌باشد که در ادامه به آنها اشاره می‌گردد:

آیین‌نامه‌ها:

در تمامی آیین نامه‌های ابلاغی توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به گروه علوم انسانی و هنر نگاه ویژه شده است و شرایط برای این گروه با نگاه تسهیل‌گری بوده است. به عنوان مثال در بند ۳-۲-۷ آیین نامه نشریات علمی شرایط سردبیر ذکر شده است" در رشته‌های علوم انسانی، سردبیر دارای حداقل ۲۰ مقالهٔ علمی و در رشته‌های هنر حداقل ۱۰ مقالهٔ علمی در موضوع نشریه باشد (در ۵۰ ٪ آنها نویسندهٔ مسئول باشد) که در نشریات دارای ضریب تأثیر در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC) منتشر شده باشند. " این در حالی است که برای سایر گروه‌ها تعداد مقالات لازم برای سردبیر داقل ۳۰ مقاله چاپ شده در نشریات داخلی با معتبر بین‌المللی می‌باشد و یا در ادامه در تبصره ۱۴ همیم آیین‌نامه مرتبه علمی لازم به سردبیری را که باید حداقل مرتبه استادی باشد را تقلیل داده و بیان می‌کند" در بعضی از رشته‌های علوم

انسانی و هنر که به تشخیص کمیسیون تعداد اعضای هیأت علمی آن با رتبه استادی کم است، سردبیر نشریه با حفظ شرایط بند ۷-۲-۳ بر اساس سوابق علمی، می‌تواند با رتبه دانشیاری انتخاب شود".

در بندهای ۲-۳-۷ و ۳-۳-۷ آیین‌نامه مذکور در خصوص شرایط هیات تحریریه نیز در راستای حمایت از نشریات حوزه علوم انسانی و هنر اعلام می‌کند:" ۲-۳-۷- در رشته‌های غیر از علوم انسانی و هنر، عضو گروه دبیران نشریهٔ علمی دارای حداقل ۳۰ مقالهٔ منتشر شده در نشریات داخلی یا خارجی نمایه شده در نمایه‌های معتبر علمی باشد.

۷-۳-۳. عضو گروه دبیران نشریهٔ علمی در رشته‌های علوم انسانی، دارای حداقل ۲۰ مقاله و در رشته‌های هنر حداقل ۱۰ مقالهٔ چاپ‌شده در نشریات معتبر داخلی یا خارجی باشد.".

در راستای اجرای بند الف ماده ۹۴ قانون برنامه هفتم توسعه با موضوع آیین‌نامه پژوهانه جامع نیز نگاه ویژه‌ای به گروه علوم انسانی شده است به نحوی که در ماده ۷ این آیین‌نامه ذکر شده است:"پژوهانه طرح‌های پژوهشی و تحقیقات میان رشته‌ای با اولویت در حوزه علوم انسانی و در راستای نیازهای ثبت شده در سامانه نان با ضرایب تشویقی اعمال می‌شود. دستورالعمل نحوه تعیین ضرایب، دو ماه از تاریخ ابلاغ این آیین نامه، توسط وزارتین و با همکاری دستگاه های اجرایی ذی ربط تدوین و توسط وزارتین ابلاغ می‌شود".

حمایت و توسعه زیر ساخت‌های پژوهشی:

اگر بتوان از ایجاد واحدهای پژوهشی، انجمن‌های علمی، نشریات علمی و نمایه سازی نشریات علمی در پایگاههای معتبر بین‌المللی به عنوان مبنای زیر ساخت‌های پژوهشی ذکر شود، نتایج عملکرد وزارت عتف در این خصوص همانطور که پیش‌تر نیز اشاره شد همواره مثبت بوده است. به نحوی که روند رشد را در تعداد ایجاد واحدهای پژوهشی، نشریات علمی و انجمن‌های علمی شاهد بودیم. حتی در بحث نمایه‌سازی نشریات نیز بررسی عملکرد وزارت عتف نشان از حمایت وزارت عتف در این حوزه به ویژه در گروه علوم انسانی و هنر بوده است.

شاید یکی از نقاط ضعف وزارت عتف را در بخش طرح‌های پژوهشی عنوان نمود. اما بررسی عملکرد دبیرخانه شورای عالی عتف و سامانه‌های نان و ساتع می‌تواند واقعیت امر را به صورت شفاف‌تری بیان نماید. هر چند که قدمت ایجاد سامانه‌های ساتع و به ویژه نان بیش از چند سال نمی‌گذرد ولی قدمت و عملکرد دبیرخانه شورایی عالی عتف به ویژه در حوزه علوم انسانی قابل توجه می‌باشد. به گونه‌ای که این دبیرخانه نگاه ویژه‌ای به حوزه علوم انسانی و هنر در کشور دارد و همواره تلاش نموده‌است تا با حمایت از طرح‌های راهبردی ملی به ویژه در این حوزه، اهداف مد نظر در اسناد بالادست کشور را محقق نماید.

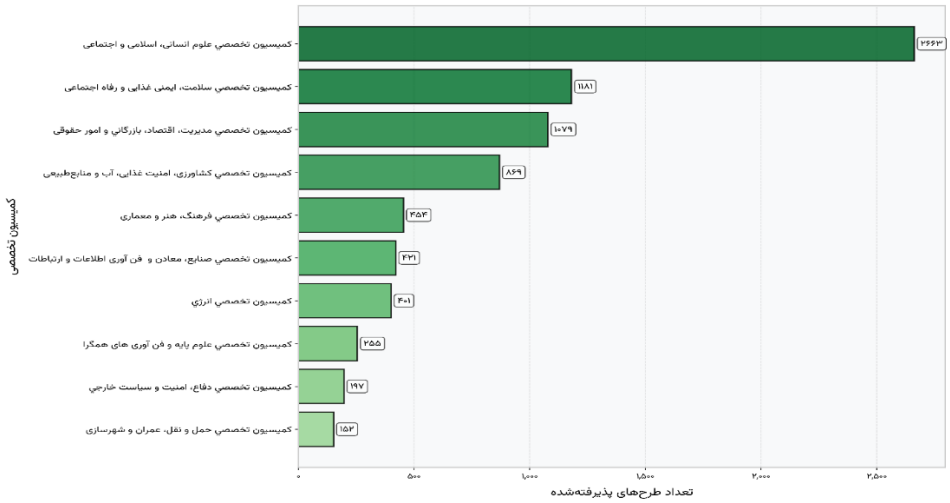
شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری با ساختار کمیسیون‌های تخصصی خود، نظارت و هدایت لازم بر اجرای این ماده را تأمین می‌کند. سامانه سمات نیز به عنوان زیرساخت فناوری، بستری یکپارچه برای ثبت، ارزیابی و نظارت بر طرح‌ها فراهم کرده است. ثبت یکپارچه اطلاعات تمامی طرح‌های پژوهشی کشور در

یک بستر مشترک از اهداف اصلی سمات است. این یکپارچگی امکان دسترسی آسان، جستجو و تحلیل اطلاعات را فراهم می‌کند. نظارت لحظه‌ای بر پیشرفت طرح‌ها و هزینه‌کرد اعتبارات هدف دیگری است که سمات دنبال می‌کند. دبیرخانه شورا و کمیسیون‌های تخصصی می‌توانند در هر لحظه وضعیت طرح‌ها را رصد کنند. تشکیل کمیسیون علوم انسانی، معارف اسلامی و هنر به عنوان یکی از ۱۲ کمیسیون تخصصی است که بررسی طرح‌های مرتبط با حوزه‌های علوم انسانی، روان‌شناسی، معارف اسلامی، هنر و معماری را در شورای عالی عتف بر عهده دارد(گزارش عتف ۱۴۰۴). حوزه‌های راهبردی در سامانه سمات ملی، بر اساس نیازهای ملی و اولویت‌های تعریف‌شده در اسناد بالادستی، طبقه‌بندی شده‌اند. این حوزه‌ها شامل انرژی، سلامت، دفاع و امنیت، علوم انسانی و اجتماعی، کشاورزی و امنیت غذایی، فناوری اطلاعات و ارتباطات، محیط زیست و منابع طبیعی، صنعت و تولید، حمل‌ونقل و زیرساخت‌ها و سایر حوزه‌های تخصصی هستند.

تحلیل توزیع اعتبارات میان این حوزه‌ها در بازه زمانی ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۳ نشان می‌دهد که برخی حوزه‌ها، سهم بیشتری از اعتبارات را به خود اختصاص داده‌اند. حوزه سلامت، به دلیل اهمیت حیاتی آن و نیاز به خودکفایی در تولید دارو و تجهیزات پزشکی، بیشترین سهم را داشته است. حوزه کشاورزی نیز با توجه به اهمیت امنیت غذایی، سهم قابل توجهی از اعتبارات را دریافت کرده است. در مقابل، برخی حوزه‌های راهبردی مانند محیط زیست، علوم انسانی و اجتماعی و حمل‌ونقل، سهم کمتری از اعتبارات دریافت کرده‌اند

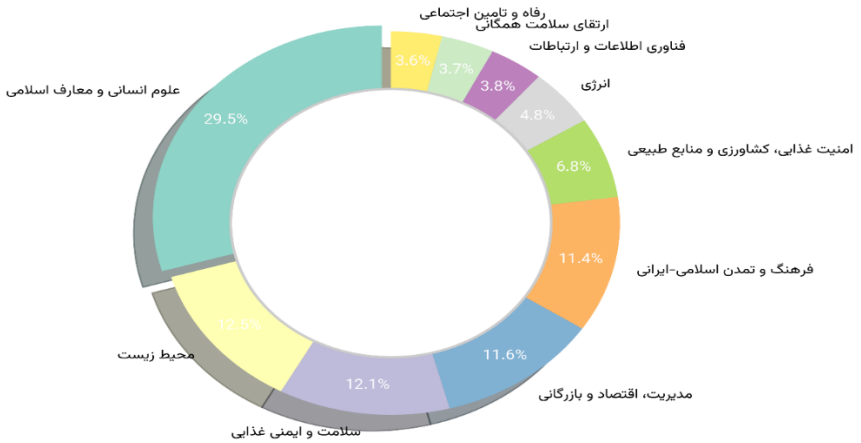
کمیسیون‌های تخصصی شورای عالی عتف نقش محوری در ارزیابی، تأیید و نظارت بر اجرای طرح‌های ماده ۵۶ دارند. نمودار ۱ فهرست ۱۰ کمیسیون برتر را از نظر تعداد طرح‌های پذیرفته‌شده نشان می‌دهد. کمیسیون تخصصی علوم انسانی، اسلامی و اجتماعی با ۲،۶۶۳ طرح (۴۶٪ از کل) در رتبه اول قرار دارد، که سلطه مطلق این حوزه را نشان می‌دهد. در رتبه دوم، کمیسیون سلامت، ایمنی غذایی و رفاه اجتماعی با ۱،۱۸۱ طرح (۲۰٪) قرار دارد. اهمیت این حوزه به دلیل ارتباط مستقیم با سلامت جامعه و اولویت بودن آن در سیاست‌های ملی است. کمیسیون مدیریت، اقتصاد، بازرگانی و امور حقوقی با ۱،۰۷۹ طرح (۱۹٪) در رتبه سوم است، که نشان‌دهنده نیاز دستگاه‌های اجرایی به پژوهش‌های مدیریتی و اقتصادی برای بهبود عملکرد خود است(نمودار ۴).

کمیسیون علوم انسانی در تمام سال‌های موجود (۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳) فعالیت پررنگی داشته است، با اوج فعالیت در سال ۱۴۰۳ (۱،۰۹۷ طرح). این رشد مستمر نشان می‌دهد که تقاضا برای پژوهش‌های علوم انسانی همچنان در حال افزایش است. کمیسیون سلامت نیز الگوی مشابهی دارد، با فعالیت قابل توجه در سال‌های ۱۳۹۷ (۳۷۹ طرح) و ۱۳۹۸ (۳۴۳ طرح)، اما کاهش در سال ۱۴۰۲ (۱۰۲ طرح) و بهبود نسبی در ۱۴۰۳ (۳۵۷ طرح).

نمودار ٤- ده کمیسیون برتر شورای عالی عتف از نظر تعداد طرح‌های پذیرفته شده

از نظر وضعیت تعداد طرح‌های پذیرفته شده در قالب اولویت‌های ملی (حوزه‌های راهبردی یا زمینه‌های اولویت) نیز نتایج بررسی‌ها نشان داد که علوم انسانی و معارف اسلامی با سهم ۲۹٫۵٪ (۱٬۶۸۸ طرح) بزرگترین بخش را تشکیل می‌دهد. این سلطه منطبق با داده‌های کمیسیون تخصصی است و نشان می‌دهد که پژوهش‌های اجتماعی، فرهنگی، آموزشی و اسلامی بخش عمده‌ای از فعالیت‌های ماده ۵۶ را تشکیل می‌دهند. محیط زیست با ۱۲٫۵٪ (۷۱۴ طرح) در رتبه دوم است، که نشان‌دهنده توجه فزاینده به مسائل زیست‌محیطی، تغییر اقلیم، و مدیریت منابع طبیعی است.

حوزه راهبردی	تعداد	درصد
علوم انسانی و معارف اسلامی	۱،۶۸۸	29.5%
محیط زیست	۷۱۴	12.5%
سلامت و ایمنی غذایی	۶۹۲	12.1%
مدیریت، اقتصاد و بازرگانی	۶۶۳	11.6%
فرهنگ و تمدن اسلامی-ایرانی	۶۵۴	11.4%
امنیت غذایی، کشاورزی و منابع ط...	۳۹۰	6.8%
انرژی	۲۷۶	4.8%
فناوری اطلاعات و ارتباطات	۲۲۰	3.8%
ارتقای سلامت همگانی	۲۱۳	3.7%
رفاه و تامین اجتماعی	۲۰۵	3.6%

نمودار ۵- آمار تعداد طرح‌های پذیرفته شده بر اساس حوزه‌های راهبردی(اولویت ملی) در کمیسیون‌های تخصصی شورای عالی عتف

نتیجه‌گیری

بر اساس نظر بسیاری از صاحب نظران، توسعه تولید علم یکی از شالوده‌های اساسی توسعه و پیشرفت جوامع است و در میان تمام علوم انسانی رابطه وثیق‌تری با مفهوم توسعه و پیشرفت دارد؛ زیرا مبانی فکری و چارچوب‌های نظری توسعه یافتگی بر آن استوار می‌شود(قاسمی و امامی، ۱۳۹۴) بر همین مبنا توجه به حوزه علوم انسانی و ارتقاء آن از دیر باز مورد توجه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بوده است. افزایش تعداد واحدهای پژوهشی، انجمن‌های علمی و همچنین نشریات علمی در چند سال اخیر گواهی بر تلاش این وزارتخانه در راستای توسعه زیر ساخت‌های پژوهشی به ویژه در حوزه علوم انسانی بوده است. حتی قراردادن تسهیلات ویژه در آیین‌نامه‌ها همچون آیین‌نامه نشریات علمی به منظور تسهیل در راه‌اندازی نشریات این حوزه خود گواهی بر این ادعا می‌باشد. اما نکته مهم و قابل توجه در راستای ارتقا علوم انسانی نوع نگرش به نحوه ارتقاء این حوزه می‌باشد اگر از نظر علم سنجی مانند سایر علوم به آن نگاه شود می-

تواند انتظار ابزاری از این حوزه ایجاد نماید یعنی اینکه بحران علم‌سنجی علوم انسانی نه از معیارها و شاخص‌های علمی‌سنجی، بلکه به شیوه پژوهش در علوم انسانی باز می‌گردد (منجمی و مقدم حیدری، ۱۴۰۲). حتی برخی محققان همچون غلامی و اسمعلی‌زاده(۱۴۰۲) بر لزوم استقلال نسبی علم سنجی علوم انسانی از مطلق علم سنجی تاکید داشته و تلاش نمودند که امکان شکل‌گیری مکتب علم‌سنجی علوم انسانی را بررسی نمایند.

اما با توجه به نسبت بالای دانشجویان و اعضای هیات علمی این گروه از میزان تولیدات علمی و طرح‌های پژوهشی قابل اجرا که با انجام و نمایه‌سازی آنها می‌توان به حفظ و ارتقاء جایگاه علمی کشور کمک نمود هم غفلت نمود. در همین زمینه موحد ابطحی (۱۴۰۲) معتقد است که شرط لازم برای تداوم جریان علوم انسانی اسلامی و توسعه دستاوردهای آن توان‌مندی در پاسخ به نیازهای فردی و اجتماعی است. او یکی از اصلی‌ترین عوامل توسعه علوم همچون روان‌شناسی اسلامی در سال‌های اخیر را ورود این حوزه مطالعاتی به عرصه مشاوره و روان‌درمانی با رویکرد اسلامی دانسته و دلیل آن هم مخاطب محدودتر و امکان مداخله بیشتر و ساده‌تر این شاخه نسبت به حوزه‌ای مانند اقتصاد اسلامی است. هر چند که برخی دیگر از محققین معتقد هستند علاوه بر شاخص‌های مرسوم، تأثیرات علمی علوم انسانی و اجتماعی را می‌توان با حوزه‌ها و خطوط جدید پژوهشی ایجاد شده، گزاره‌ها و نظریات تأیید، رد و یا نقد شده، ایجاد ابزارهای پژوهشی و کتابخانه‌ای، روش‌های پژوهشی جدید ایجاد شده، مهارت‌های پژوهشی توسعه یافته و ایجاد زمینه برای پژوهش‌های آتی ارزیابی کرد (طائفه باقر و همکاران، ۱۴۰۱).

نمایه سازی نشریات علمی به ویژه نمایه سازی نشریات فارسی‌زبان در پایگاههای معتبر بین‌المللی را شاید بتوان یک دستاورد مهم و یک راه حل منطقی برای نمایه‌سازی دستاوردهای حوزه علوم انسانی و هنر دانست چرا که اگر یکی از مبانی علوم انسانی حفظ و ارتقاء ارزش‌های انسانی و ایرانی بدانیم، نمایه سازی نشریات با زبان علمی فارسی در پایگاههای معتبر بین‌المللی برای ارتقاء جایگاه کشور در سطح جهانی کمک نماید. همان‌گونه که نمایه شدن ۱۰۱۹ نشریه ایرانی در پایگاه معتبر دواج باعث گردید که ایران جایگاه نهم جهان را از نظر تعداد نشریات نمایه شده و رتبه پنجم را از نظر زبان انتشار را در این پایگاه به خود اختصاص دهد. یکی از نکات ضعف وزارت عتف عدم هماهنگی و تلفیق سامانه‌های ساتع و نان و در نتیجه عدم هدایت مناسب تحقیقات هدفمند به سوی حوزه‌های علوم انسانی است. ضعف در این حوزه باعث گردد تا بسیاری از اولویت‌های پژوهشی اعلام شده در این دو سامانه به سمت طرح‌های صنعتی گردد در صورتی که حمایت مناسب از طرح‌های پژوهشی حوزه علوم انسانی نیز موجبات تقویت این سامانه را نیز فراهم خواهد نمود.

منابع:

۱- ابراهیمی درچه، الهه؛ منصوری، علی؛ پشوتنی‌زاده، میترا؛ میرباقری‌فرد، سیدعلی اصغر و شعبانی، احمد. ۱۴۰۲. آسیب‌شناسی و راهکارهای ارزیابی برون‌داده‌های پژوهشی علوم انسانی: مطالعه موردی رشته‌های زبان و ادبیات. *پژوهشنامه علم سنجی*، ۹(۲):پیاپی ۱۸، ۷۵-۹۶. https://doi.org/:10.22070/RSCI.2022.16133.1583

۲- پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک). ۱۴۰۴. گنج پایگاه اطلاعات علمی ایران.(۲۲ آبان ۱۴۰۴) https://ganj.irandoc.ac.ir/#/

۳- حمدی‌پور، افشین؛ زوارقی، رسول و مرادی، سمیرا. ۱۳۹۸. آسیب‌شناسی چالش‌های توانمندسازی دانشی استادان علوم انسانی دانشگاه تبریز. *فصلنامه مطالعات میان رشته‌ای در علوم انسانی*، ۱۱(۲): ۱۲۹-۱۵۰. https://dx.Doi.org/: 1022035/isih.2019.2758.3125

۴- خبرگزاری ایسنا. (۱۳۸۲) گزارشی از نخستین مرکز آموزش عالی ایرانی در اروپا رادیو کالج ابن سینا راه‌اندازی می‌شود. تیرماه ۱۳۸۲.https://www.isna.ir

۵- دفتر سیاستگذاری و برنامه‌ریزی امور پژوهشی. (۱۴۰۴) فهرست واحدهای پژوهشی-به روز شده شهریور ۱۴۰۴- (۱۰ مهرماه ۱۴۰۴). https://rppc.msrt.ir/fa/download/2804

۶- دفتر سیاستگذاری و برنامه‌ریزی امور پژوهشی. (۱۳۹۸). آیین نامه نشریات علمی، ۱۲ صفحه. https://rppc.msrt.ir/file/download/download/1556595627-1398.pdf

۷- سلمان‌زاده، الهه و گلدسته، اکبر. (۱۴۰۲). آسیب‌شناسی آیین‌نامه ارتقاء مرتبه علمی اعضای هیئت علمی از دیدگاه خبرگان علوم انسانی. *فصلنامه آموزش عالی ایران*، ۱۵(۳): ۴۳-۶۷.

۸- شناسنامه قانون. ۱۴۰۴. آیین‌نامه اجرایی بند (الف) ماده (۹۴) قانون برنامه پنج ساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران (موضوع پژوهانه جامع). https://shenasname.ir/barname7/71345-

۹- شیخزاده، حسین. ۱۳۹۴. علوم انسانی تحول و ارتقاء در راستای منافع ملی ایران. مقاله ارائه شده در کنفرانس بین‌المللی رویکردهای نوین در علوم انسانی، مالزی. https;//civilica.com/doc/439581/

۱۰- طایفه باقر، دلبر؛ اباذری، زهرا؛ مرادی، شیما و باب‌الحوائجی، فهیمه. (۱۴۰۱). مدل ارزیابی اثربخشی پژوهش‌های علوم انسانی در ایران. *پژوهشنامه علم سنجی*، ۸(۱)، ۳۴-۱.

۱۱- کریمی، وجیهه؛ نوه ابراهیم، عبدالرحیم؛ آراسته، حمیدرضا و بهرنگی، محمدرضا. ۱۳۹۴. شناسایی ابعاد و مولفه‌های مدیریت توسعه علوم انسانی: ارائه یک مدل مفهومی. *فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی*. ۲۱(۳): ۱۵۱-۱۶۹

۱۲- کمیسیون انجمن‌های علمی کشور. (۱۴۰۴). فهرست انجمن‌های علمی به تفکیک گروه‌های آموزشی و رتبه. (۲۰ مهر ۱۴۰۴). https://assossiation.msrt.ir

۱۳- فراهانی، محمدنقی و خانی‌پور، حمید. ۱۳۹۵. نقش روان‌شناسی در ایجاد پیوند بین رشته‌های علوم انسانی برای توسعه موسسه‌های میان رشته‌ای. *فصلنامه مطالعات میان رشته‌ای در علوم انسانی*. ۸(۴): ۱۷۳-۱۹۳. doi: 10.22035/1s1h.2016.239

۱۴- قاسمی، علی اصغر و امامی میبدی، راضیه. ۱۳۹۴. نقش و جایگاه مطالعات میان رشته‌ای در رشد و توسعه علوم انسانی در کشور. *فصلنامه مطالعات میان رشته‌ای در علوم انسانی*. ۷(۴): ۱-۱۹.

۱۵- قاسمیان، امیر؛ اصنافی، امیر رضا و عرفان منش, محمدامین (۱۴۰۲). ارزیابی بروندادهای پژوهشی دانشگاه شهید بهشتی در حوزه علوم اجتماعی و رفتاری با استفاده از شاخص‌های علم‌سنجی و دگرسنجی طی سال‌های ۲۰۱۰ _ ۲۰۲۰ .پژوهش‌نامه علم سنجی ۹(۱):۲۱۱-۲۳۰.

۱۶- غلامی، رضا و اسمعلی‌زاده، سمیه. (۱۴۰۲). مبانی علم سنجی در علوم انسانی و ضرورت شکل‌گیری مکتب علم سنجی در آن. *پژوهش‌های علم و دین*، ۱۴(۱): ۱۰۵-۱۲۷. Doi: 10.30465/srs.2023.45303.2070

۱۷- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. (۱۳۸۸) بررسی وضعیت علوم انسانی ایران در رتبه‌بندی‌های جهان. *ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی*، ۱۷(۸). https://report.mrc.ir/article_2836_6e0e24295e8a86282cb559b860416812.pdf

۱۸- موحد ابطحی، سید محمدتقی (۱۴۰۲). آینده علوم انسانی اسلامی در ایران(تحقیقی مبتنی بر تحلیل روند). *پژوهش‌های علم ودین*، ۱۴(۱): ۲۱۹-۲۴۶. Doi: 10:30465/srs.2023.45514.2073

۱۹-منجمی، علی‌رضا و مقدم حیدری، غلامحسین. (۱۴۰۲). بحران علم سنجی در علوم انسانی از منظر علم شناسی غیر پوزیتویستی. *پژوهش‌های علم و دین*، ۱۴(۱): ۲۰۱-۲۱۸.

References:

1. Belfiore, E. (2015). 'Impact, 'value' and 'bad economics': Making sense of the problem of value in the arts and humanities. *Arts and Humanities in Higher Education*, 14(1), 95-110.

2. British Academy. (2010). Past, Present and Future: The Public Value of the Humanities and Social Sciences. London: British Academy.

3. Gascoigne, T., & Metcalfe, J. (2005). Commercialization of research activities in the humanities, arts and social sciences in Australia. Council for the Humanities, Arts and Social Sciences.

4. Hazelkorn, E., Ryan, M., Gibson, A. & Ward, E. (2013) Recognising the Value of the Arts and Humanities in a Time of Austerity: Report. HERA.

5. Reed, M. S., Ferré, M., Martin-Ortega, J., Blanche, R., Lawford-Rolfe, R., Dallimer, M., & Holden, J. (2021). Evaluating impact from research: A methodological framework. *Research Policy*, 50(4), 104-147.

6. SCImago Journal & Country Rank (SJR). (2025, Jun 25). Journal Value. https://www.scimagojr.com/journalvalue.php.